

Správa o náleze osteologických zvyškov medveďa jaskynného (*Ursus spelaeus* Rosenmüller, 1794) z jaskyne Teplica na Muránskej planine

Finding of osteological remains of the cave bear (*Ursus spelaeus*
Rosenmüller, 1794) in the Teplica Cave, Muránska Planina Mts

Lukáš VLČEK¹, Martin SABOL² & Jana KUČEROVÁ³

¹Slovenská speleologická spoločnosť, Speleoklub Tisovec, Varguľa 21, SK–976 56
Pohronská Polhora, lukasvlcek@yahoo.com

²Katedra geológie a paleontológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského,
Mlynská dolina, SK–842 15 Bratislava, sabol@nic.fns.uniba.sk

³M. R. Štefánika 4060/90, SK–036 01 Martin, anaj@zmail.sk

Abstract: In the year 2004, 196 fossil remains of the cave bear *Ursus spelaeus* Rosenmüller, 1794 were detracted from the Teplica Cave in the Furmanec valley near the town of Tisovec. Out of them, 107 were analysed and found to belong to 3–5 individuals, out of which 1–3 were adults and 2 were juveniles older than 1 year. This finding from the Teplica Cave represents the most important record of occurrence of cave bears in the territory of Muránska Planina Mts.

Keywords: cave bears, Teplica Cave, Muránska Planina Mts, palaeontology, Quaternary

Úvod

Ursus spelaeus Rosenmüller, 1794 je najčastejšie sa vyskytujúci fosílny druh medveďov v pleistocéne Slovenska. Ich fosílny zvyšky sú známe z viac než 60 lokalít (SABOL 2001), datovaných od stredného až po vrchný pleistocén. Najväčší rozmach dosahuje tento druh až v období posledného zaľadnenia. V jeho finálnej fáze však na našom území vymiera. Podľa Schmidta (SCHMIDT 1970) posledné populácie týchto medveďov na slovenskom území Západných Karpát postupne vymierajú v období medzi 10000 až 15000 rokov BP. Nálezy jaskynných medveďov na Slovensku pochádzajú vo väčšine prípadov z jaskynných sedimentov v krasových oblastiach.

Ani v jednej z paleontologických prác sumarizujúcich výskyt medveďov jaskynných na našom území (SCHMIDT 1970, SABOL 2001) sa neuvádzajú nálezy z Muránskej planiny. Aj tu však tieto medvede žili, čo sa dokumentovalo aj nálezmi kostrových pozostatkov. Staršia literatúra opisuje nálezy kostí jaskynného medveďa z veľkej kaverny Maša v ústí doliny Furmanec pri Tisovci (ANONYMUS 1858, PRIMICS 1890), nafaranej počas výstavby privádzacej vodnej štólne pre chladienie plášt'a vysokej pece železiarskej huty v Tisovci v rokoch 1855–1857 (ČIPKA & VOJTKO 1998). Kostí objavil geológ F. Fötterle už v roku 1853 (BIENEK 1965). Objav jaskyne Maša sa spomína v roku 1858 v Národných novinách v súvislosti s prednáškou E. Suesza, ktorý skúmal paleontologické nálezy z jaskyne. Podľa neznámeho autora článku sa v jaskyni našla vrchná časť lebky a dve spodné čeľuste medveďa jaskynného (ANONYMUS 1858). Kostí sa

našli v sedimentoch na dne kaverny, spolu s kosťami jaskynnej hyeny (*Crocota crocota spelaea* Goldfus, 1823) a ďalších zvierat. Tieto paleontologické nálezy rezonovali aj v prácach ďalších miestnych autorov (napr. GAVORA 1929).

Po objavení jaskyne Teplica v strednej časti doliny Furmanec, asi 6 km severne od Tisovca, v roku 1973 v krátkosti informoval o prítomnosti kostí „*Ursus spelaeus*“ v jednej z chodieb fosilnej úrovne jaskyne T. Sasvári (SASVÁRI 1975). Nález pozostatkov potápačmi našiel odozvu aj v dobovej dennej tlači, krátku zmienku uviedli napr. noviny Smena (BOMBOVÁ 1974). V roku 2000 zaznamenal počas sondovania v Čertovej jaskyni L. Vlček nález medvedieho zuba (pravý spodný m1) nesúceho speleoidné znaky (VLČEK 2002). Táto lokalita sa nachádza v severnom ukončení doliny Furmanec, asi 8 km od jaskyne Teplica.

Kvôli dokonalejšiemu určeniu nálezu z jaskyne Teplica (SASVÁRI 1975) bol v roku 2004 realizovaný odber paleontologických vzoriek z porušených vrstiev v Medvedej chodbe (sensu SASVÁRI 1975), ako aj z povrchu jaskynných sedimentov v novoobjavenej chodbe Kostnica (fosilna odvodňovacia chodba hornej úrovne jaskyne nadväzujúca na recentné aktívne riečisko) a nedbalo porušených sedimentov v prítokovej vetve Medvedej chodby. Paleontologické vyhodnotenie nálezu z jaskyne Teplica je predmetom tohto príspevku.

Materiál

V roku 2004 bolo zo sedimentov jaskyne Teplica pri Tisovci odobratých 196 fosilných zvyškov, z ktorých všetky patrili medveďom jaskynným. Z týchto bolo podrobnejšie analyzovaných 107 nálezov, zvyšok tvorili bližšie neurčené nálezy kostí. Niektoré kosti sú pokryté čierno-modrou až čiernou patinou, na iných je pozorovaný vplyv cudzích faktorov (napr. vodná korózia).

Z kraniálnej kostry boli nájdené fragmenty minimálne troch lebiek a dvoch sánok aj s dentíciou. Ako ukázala analýza zachovaných zubov aj kostrových zvyškov, minimálne 1 lebka patrila dospelému jedincovi a minimálne 2 lebky patrili juvenilným jedincom starším ako 1 rok [abrázne štádium koruniek zachovaných stoličiek patriacich k jednej z lebiek: C (RABEDER 1992b)], z ktorých jeden bol podľa mohutnosti dochovaného fragmentu vrchného špiciaka samčieho pohlavia. Stupeň abrázie a rozmery zachovanej dentície pravej aj ľavej vetvy sánky, ktoré pravdepodobne patrili jednému(?) adultnému jedincovi, poukazuje na prítomnosť staršej, možno až senilnej samice [abrázne štádium koruniek zachovaných stoličiek: D až E (RABEDER 1992b)].

Z morfolodynamického hľadiska je možné medzi črenovými zubmi rozlíšiť nasledovné morfotypy: A/B (P4 dext. et sin.), D1 (p4 dext.) a C1/C2 (p4 sin.) (RABEDER 1992a). Podrobnejšia analýza nie je možná z dôvodu nedostatočného materiálu. Analyzovaná postkraniálna kostra (4 stavce, 27 fragmentov rebier, 1 ľavá lopatka, 1 fragment pravej a 2 fragmenty ľavej laktovej kosti, 2 fragmenty vretennej kosti, 2 fragmenty ľavej časti panvy, 3 fragmenty pravej a 1 fragment ľavej stehnovej kosti, 1 fragment ľavej holennej kosti, 1 pravá štvrtá metatarzálna kosť a 1 prstový článok) taktiež poukazuje na prítomnosť minimálne 2 jedincov, z ktorých 1 bol dospelý a 1 juvenilný.

Záver

Nájdené osteologické zvyšky medveďov jaskynných z jaskyne Teplica patria minimálne 3 jedincom – 1 adultnej až senilnej samici a 2 mláďatám starším ako 1 rok. Vzhľadom na topografické rozmiestnenie nálezov na niekoľkých miestach v rámci jaskynného traktu možno uvažovať až o piatich jedincoch, z toho 3 adultných a 2 mláďatách. Zaujímavé je, že všetky doterajšie nálezy jaskynných medveďov na Muránskej planine pochádzajú z doliny Furmanec. Nález z jaskyne Teplica je na tomto území po kvantitatívnej i kvalitatívnej stránke nájdených kostrových pozostatkov jedinečný. Keďže vzorky boli odobraté z porušených vrstiev alebo povrchu sedimentov, nemožno ich dôkladne chronostratigraficky zaradiť. Paleontologická náplň sedimentov v tejto jaskyni si vyžaduje v budúcnosti väčšiu vedeckú pozornosť.

Literatúra

- ANONYMUS 1858: Pozůstatky předpotopných zvířat u Tisovce. — Slovenské Noviny, Viedeň 152: 608.
- BIENEK A. 1965: Zo starých tradícií železiarstva v Tisovci. — Podbrezovan, Brezno 24: 2.
- BOMBOVÁ E. 1974: Nový úspech Aquaspelu: Skrasovatené zvyšky medveďa. — Smena, Bratislava 27(32; 7. 2. 1974): 1.
- ČIPKA D. & VOJTKO R. 1998: Jaskyne v juhozápadnej časti Muránskej planiny. — Sprav. Slov. Speleol. Spoločn., Liptovský Mikuláš 29(3): 16–20.
- GAVORA [L.] 1929: Tehla trosková. Výroba troskových tehál v železniarniach v Tisovci. — Nákladom vlastným, tlačou Karola Angermayera, Bratislava, 50 pp.
- PRIMICS G. 1890: A barlangi medve (*Ursus spelaeus* Blumenb.) nyomai hazánkban. Spuren des Höhlenbären (*Ursus spelaeus* Blumenb.) in Ungarn. — Föld. Közl., Budapest 20(5–7): 145–173 [103–131], 213–224 [43–56] & t. III.
- RABEDER G., 1992a: Das Evolutionsniveau des Höhlenbären aus dem Nixloch bei Losenstein-Ternberg (O. Ö.). — Mitteilung der Kommission für Quartärforschung der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 8: 133–141.
- RABEDER G., 1992b: Ontogenetische Stadien des Höhlenbären aus dem Nixloch bei Losenstein-Ternberg (O. Ö.). — Mitteilung der Kommission für Quartärforschung der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 8: 129–131.
- SABOL M. 2001: Geographical distribution of cave bears (*Ursus spelaeus* Rosenmühler et Heinroth, 1794) in the territory of Slovakia. — Beitr. Paläontol., Wien 26: 133–137.
- SASVÁRI T. 1975: Prvé výsledky výskumu vyvierajúcej Teplice v Muránskom kráse. — Sprav. Slov. Speleol. Spoločn., Liptovský Mikuláš 7(3): 19–23.
- SCHMIDT Z. 1970: Výskyt a geografické rozšírenie medveďov (*Ursinae*) na území slovenských Karpát. — Slov. Kras, Liptovský Mikuláš 8: 7–20.
- VLČEK L. 2002: Podzemné krasové javy Čertovej doliny v Tisovskom kráse. — Pp.: 11–25 In: UHRIN M. (ed.): Výskum a ochrana prírody Muránskej planiny 3. Správa Národného parku Muránska planina, Revúca, 182 pp.

Došlo / received: 12. 9. 2005
Prijeté / accepted: 17. 10. 2005